

מבוא

מיכאל קרן

העבריים הראשונים באירופה ואת הדרכים השונות, כגון רכישת מודעות מסחריות, להתגברות עליהם; יוסף לנג מספר את סיפורה של משפחת המו"לים הירשנזון שפעלה בירושלים בשנים 1882 – 1908 ויחסיה עם שותפים, עורכים, קוראים והשלטונות העות'מאנים.

מרדכי נאור משרטט את דיוקנו של עתון הבוקר, ומגלה את הפער בין תדמיתו כעתונם של "החוגים האזרחיים" שנתפסו כבעלי יכולת כספית רבה ומצבו הממשי; עוזי אלידע עוסק בתפקודו הכלכלי של עתון הארץ בשנות ה-20 וה-30, כפי שהוא משתקף באוסף המסמכים של עורכו בשנים הללו, ד"ר משה גליקסון; יצחק גרינברג מנתח מגמות בהתפתחותו של הרבעון לכלכלה שקם ב-1953 בזיקה לחברת העובדים, תוך בחינת השפעתו על החשיבה והמדיניות הכלכלית ביחס לציפיות מקימיו; הגר הלל סוקרת את דרכי המימון של העתונות היהודית במצרים, בין שתי מלחמות העולם, תוך התמקדות בעלייתו ונפילתו של הביטאון הציוני *La Revue Sioniste*. ניל רובין חוקר את העולם המורכב והמגוון של כלכלת העתונות היהודית בארצות הברית, תוך התמקדות בבעייתיות שבקשרי העתונות והפדרציות היהודיות.

יחיאל לימור והלל נוסק מציעים דגם של "צנזורה כלכלית" שביסודה "מניעת פרסום מידע שיש בו כדי לפגוע באינטרסים הכלכליים – עסקיים של מפעיל הצנזורה, או לקדם את האינטרסים הכלכליים – עסקיים של מתחריו", מזהירים מפני כוחה ומציעים דרכים להתמודדות עמה אף כשהיא סמויה מן העין; גדעון דורון, לשעבר יו"ר מועצת הרשות השנייה, מתמודד עם טענות כנגד הפיקוח הציבורי על הערוץ השני באמצעות ניתוח ההיבטים החוקיים, הכלכליים והפוליטיים הכרוכים בהקמתו ותפעולו וטוען כי "הערוץ השני שייך מנקודת ראות כלכלית – נורמטיבית לציבור ולא לזכיינים".

לבסוף מובאות שלוש כתבות: דן גלעדי מתאר את תגובת העתונות להכרותו של לוי אשכול בדבר הפיחות ב-1962; איתן בורשטיין משרטט את דיוקנותיהם של עתונאים שפעלו כבנקאים בשנותיו הראשונות של בנק אנגלו-פלשתינה; ושלמה נצר מתאר את "רעידת האדמה" הכלכלית והציבורית שהיתה כרוכה במעברו של בעל-הטור משה יוסטמאן מהעתון מאמענט לעתון היינט בפולין בשנת 1925.

בכונתנו להקדיש את קשר 31, האמור להופיע במאי 2002, למופיעו השונים של השיח על הציונות והפוסט-ציונות באמצעי תקשורת מגוונים – עיתונים, כתבי עת, אינטרנט, ספרים, סרטים, מחזות, כנסים מדעיים, דיוני רדיו וטלוויזיה, ועוד, בארץ ובעולם היהודי. המערכת תשמח לקבל הצעות למאמרים בנושא זה.

גיליון זה של קשר מוקדש לזכרו של יעקב גרומן ו"ל, מי שהיה עורך עתון הבוקר ופובליציסט בנושאי כלכלה וחברה. הוצאתו לאור של הגיליון נתאפשרה בזכות תרומה מאת אלמנתו, הגב' מלכה גרומן, לאוניברסיטת תל-אביב, ועל כך שלוחה לה תודתנו.

בראשית הגיליון משרטט אריה שילה, חתנו של יעקב גרומן, את דיוקנו ומובאת כתבה פרי עטו מ-1950, המתארת את הדילמה בין שליטה סוציאליסטית על המשק הישראלי ועידוד היוזמה החופשית. בהמשך מובאים דברים שהושמעו במרס 2001 ברב-שיח בהשתתפות כלכלנים מהאקדמיה ופרשנים כלכליים על "ייצוג הכלכלה בעיתונות ובתקשורת", כמו גם מאמרים וכתבות העוסקים בהיבטים שונים של הקשר בין כלכלה, לעתונות יהודית וישראלית. גדעון קרן מתאר את קשייהם הכלכליים והארגוניים של העתונאים

צנזורה כלכלית – איור של דני קרמן למאמר "הצנזורה של 'היד הנעלמה'" (עמ' 98-111)